

Roesner i F. Schmidt, oslikali A. M. i L. Seitz) te gradnju neorenesansne palače JAZU u Zagrebu (1877–80, projektirao F. Schmidt). Skupljao je slike starih majstora i druge umjetnine. Njegova dragocjena zbirka (koju je darovnicom iz 1868. namijenio JAZU) izložena je 1884. u prvome postavu Strossmayerove galerije starih majstora u palači JA. Zastupnik strogoga historicizma, posebice romantične obnove tradicije sr. vijeka, S. je podupirao eklekticizam, historicističke stilove i slikarstvo nazarenaca. Svojim pogledima na umjetnost, koje je razložio u člancima, govorima i korespondenciji, znatno je utjecao na lik. kulturu druge pol. XIX. st. u Hrvatskoj.

BIBL.: Prva slika na liepu u novoj stolnoj crkvi đakovačkoj, Vienac, 1873, 39; Stolna crkva u Đakovu, Zagreb 1874; Dva mramorna kipa nađena u Srijemu, Vienac, 1874, 47, 48; Druga slika u stolnoj crkvi đakovačkoj, ibid., 1874, 1, 2; Nekoliko riječi o stolnoj crkvi zagrebačkoj, ibid., 1874, 39; Putopisne crtice, Glasnik Biskupije đakovačko-srijemske, 1875, 2–3; Nove slike u Galeriji, Vienac, 1877, 21; Nove slike u stolnoj crkvi đakovačkoj, ibid., 1878, 1, 2, 3, 4, 5, 6; Besjeda pokrovitelja biskupa J. J. Strossmayera prigodom otvaranja Strossmayerove galerije, Rad JAZU, 1884, 73; Korespondencija Rački–Strossmayer (sabradio i uredio F. Šišić), Zagreb 1928–33.

LIT.: I. Kršnjavi, Novi dar biskupa Strossmayera, Vienac, 1875, 15, str. 245–246. — Č. Truhelka, Sbirka slika Strossmayerove galerije JAZU, Zagreb 1885. — A. Schneider, Strossmayer i religiozno slikarstvo njemačkih nazarenaca, Rad JAZU, 1935, 252. — Spomenica o pedesetoj godišnjici Strossmayerove galerije, Zagreb 1935. — V. Zlamalik, Strossmayerova galerija, Zagreb 1982. — Sto godina Strossmayerove galerije 1884–1984, Zagreb 1984. — Ž. Vujčić, Postanak i razvoj umjetničkih muzeja i galerija u Zagrebu, Muzeologija, 1991–92, 29–30. V. Fo.

STROSSMAYEROVA GALERIJA STARIH MAJSTORA HAZU (Zagreb), otvorena je 9. XI. 1884. zaslugom đakovačkoga biskupa J. J. Strossmayera koji je skupio vrijednu zbirku slika i poklonio je Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Kasnijim povećanjima fundusa (ukupno 600 umjetnina) postala je najvrijednija zbirka starih majstora u *JI* Europi (djela nekoliko tal. škola renesanse i baroka sve do kasnoga venec. settecenta, nizozemskih i flamanskih majstora XV–XVII. st., srednjoeur. slikarskih škola i franc. slikara XVII–XIX. st.). Ističe se tridesetak djela prvorazredne vrijednosti (Sassetta, Fra Angelico, V. Catena, Paolo Veronese, Federiko Benković, Majstor slike *Virgo inter virgines*, A. J. Gros).

LIT.: Spomenica o pedesetoj godišnjici Strossmayerove galerije, Zagreb 1935. — V. Zlamalik, Strossmayerova galerija starih majstora Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb 1982. L. D.

STROY, Mihael, slov. slikar (Ljubno, 30. IX. 1803 — Ljubljana, 19. XII. 1871). U 19. godini života (1822) primljen je na Akademiju u Beču, nakon što je već naslikao svoja prva djela u ulju (*Autoportret*, 1821). U Zagreb je došao 1830. kao »portretist i slikar prizora (Historienmaler) iz Beča«, 1842. se vratio u Ljubljana. Portretirao je u Zagrebu, Varaždinu, Krapini, Trakošćanu, Samoboru; u Hrvatskoj je očuvano sedamdesetak njegovih portreta: *Antun, Đuro i Josip Jelačić* (trostruki portret), *J. Haulik, A. Alagović, J. Krizmanić, M. Ožegović, J. Oršić, P. Stoos, K. Stanković*. Slikao je oltarne slike (župne crkve u Vugrovcu i Novoj Rači), alegorije (*Amerika, Azija, Afrika, Europa*) i žanr prizore (*U kovačnici*). Osobitosti bečkoga bidermajerskog slikarstva S. je u Zagrebu razvio do romantičnoga izraza, sasvim u skladu s gibanjima narodnoga preporoda. ilustracija na str. 290

LIT.: A. Bulat-Simić, Školovanje Mihaela Stroya, Peristil, 1963–64, 6–7. — Ista, Mihael Stroy u Hrvatskoj, Zagreb 1967. — K. Rozman, Mihael Stroy: 1803–1871 (katalog), Ljubljana 1971. — M. Petričević, Mihael Stroy i slikarstvo u sjevernoj Hrvatskoj, ŽU, 1972, 17. — M. Schneider, Portreti 1800–1870 (katalog), Zagreb 1973. R.

STRUPPI-WOLKENSBERG, Jelka, slikarica (Križevci, 13. VI. 1872 — Zagreb, 23. XI. 1946). Studirala na Akademiji u Münchenu (L. Herterich, A. Jank), potom se usavršavala u Beču gdje je imala i atelje. Izlagala studije i portrete. Slikala na akademski način portrete i mrtve prirode (cvijeće), krajolike Zagreba i okolice, narodne nošnje. — Sudjelovala na izložbi Društva hrvatskih umjetnika 1898. te na izložbama »Lade« u Sofiji 1906. i Zagrebu 1908. Samostalno izlagala u Zagrebu 1918, 1922. i 1937.

LIT.: L. Arty, Najnoviji portreti barunice Wolkensberg, Novine, 1917, 55, str. 4–5. — Donacija Josipa Kovačića, Hrvatske slikarice rođene u XIX. stoljeću (katalog), Zagreb 1988. Ž. D.

STRZYGOWSKI, Josef, austr. povjesničar umjetnosti polj. podrijetla (Biała, Šleska, 7. III. 1862 — Beč, 2. I. 1941). Od 1892. profesor na Sveučilištu u Grazu, od 1909. u Beču. Eur. ugled stekao smionim obratima u interpretaciji podrijetla ranokršč. i ranosrednjovj. umjetnosti. Nasuprot Rimu i rim. tradiciji, za podrijetlo i genezu ranokršč. umjetnosti ističe primat orijentalnih utjecaja, Bliskoga istoka, poglavito Sirije. Za formiranje

JOSIP JURAJ STROSSMAYER, djelo V. Bukovca, Zagreb, Moderna galerija

M. STROY, *Stanko Vraz*, Zagreb, Moderna galerija

ranosrednjovj. umjetnosti smatra pak odlučnim, uz Armeniju i Iran, barbar-ski utjecaj (preko Seobe naroda), posebice nordijske, skandinavske tradicije. U kasnijoj fazi, u okviru tzv. barbarske teze, naglašava germanski misti-cizam u umjetnosti (u skladu s istodobnim rasističkim strujanjima).

U sklopu svojih teorija obrađuje i naše spomenike. Spomenike ranohrv. predromaničke arhitekture izdvaja iz ant. tradicije i smatra da potječu od sjevernjačke tradicije drvene gradnje (nordijske drvene crkve »na 12 jarbola« kao uzor crkvi na Gradini u Solinu), a predromanički, starohrv. pleterni reljef nastoji odvojiti od langobardskoga i tumači ga tradicijom drvorezbarstva. Njegove orijentalne i nordijske teze znanstveno pobija Lj. Karaman 1930, pa je to jedna od ranih i oštih kritika metoda Strzygowskoga uopće, a posebno nordijske, odn. »barbarske« teze, koja je imala dosta sljedbenika. Unatoč jednostranim pretjerivanjima, S. je, poticanjem na istraživanje peri-fernih sredina i obradbom mnogobrojnih manje poznatih spomenika, znatno pridonio poznavanju bliskoistočne umjetnosti i oslobađanju od doktrine jednoga, isključivoga žarišta u razvoju umjetnosti.

BIBL.: *Orient oder Rom*, 1901; *Ursprung der christlichen Kirchenkunst*, 1920; *Wesen und Entwicklung der byzantinischen Kunst*, 1926; *Forschungen zur Entwicklung der altkroatischen Kunst*, 1926 (*O razvitku starohrvatske umjetnosti*, Zagreb, 1927); *Die altslavische Kunst*, 1929.

LIT.: Lj. Karaman, O nekim novijim publikacijama o historiji umjetnosti u Dalmaciji, VjAHD, 1922. — Isti, Iz kolijevke hrvatske prošlosti, Zagreb 1930. R. Ić.

STUBICA → DONJA STUBICA; GORNJA STUBICA

STUBIČKE TOPLICE, naselje u Hrvatskom zagorju s ljekovitim topli-cama. Toplica (Tupliza) se spominje 1209. God. 1806. zagrebački biskup M. Vrhovac, vlasnik nedalekoga dvorca Golubovca, kupio je posjed od grofa Vojkffya, i 1811. položio temeljni kamen za glavnu kupališnu zgradu. Projektant jednokatne kupališne zgrade bidermajerskih osobina, paviljona u vrtu s elementima neogotike i klasicističke osmerokutne kapele bio je »biskupov arhitekt«, brat iz reda milosrdne braće Kristijan Heinrich Vesteburg. On je u Stubičkim toplicama oblikovao vrlo skladnu i u Hrvatskoj najstariju kupališno-lječilišnu cjelinu.

LIT.: L. Dobronić, Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba, Zagreb 1971. L. D.

STUBIČKI GOLUBOVEC, dvorac kraj Donje Stubice. U posljednjoj četvrti XVIII. st. postojale su dvije kurije: Gornji Golubovec i Donji Golubovec. Vlasnici Gornjega Golubovca bili su plemići Domjanići, od kojih ga je 1805. kupio zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac kao svoje privatno dobro. On ga je pregradio u dvorac (osnova u obliku slova U), pri-gradio mu klasicističku altanu na gl. pročelju, uredio dvorsku kapelu u južnom krilu, oblikovao engl. park s ribnjacima i osnovao gospodarstvo (kurija Donji Golubovec pretvorena u majur). Rodbinskim su vezama Golubovec nasljeđivale obitelji Sermage, Rauch i Steeb.

LIT.: L. Dobronić, Dvorac Golubovec, Zagreb 1972. — S. Deak, Gornji i Donji Golubovec, Zagreb 1983. — M. Obad Šćitaroci, Dvorci i perivoji Hrvatskoga Zagorja, Zagreb 1991. — Isti, Hrvatska parkovna baština, Zagreb 1992. L. D.

STUDIN, Marin, kipar (Kaštel Novi, 28. XI. 1895 — Split, 15. VIII. 1960). Učio na Obrtnoj školi u Splitu kod E. Vidovića, na Akademiji u Zagrebu, te na akademijama u Beču i Pragu. God. 1921/22. radi u Parizu u ateljeu A. Bourdellea. Između dva svj. r. bio je nastavnik u Zagrebu i Beogradu, 1947–49. profesor na Školi i Akademiji za primijenjenu umet-nost u Beogradu, 1950/51. predaje na Akademiji za primijenjenu umjet-nost u Zagrebu.

Svojom prvom izložbom (1919) pojavio se u doba prevlasti I. Meštrovića i njegovih sljedbenika u skulpturi i slikarstvu (nacionalna romantika udruženja »Medulić«), no postupno se oslobađa Meštrovićeva utjecaja. Studinove ekspresivno pokrenute figure, nadahnute općeljudskom simbolikom (*Odmazda*, *Usud*, *Tragedija čovjekova roda*, *Melodija*, *Čežnja*), označuju nov pristup oblikovanju i negaciju konvencija akademske modelacije. U daljem razvoju prvotna se patetika smiruje i pročišćuje, zadržava se snaga dramatskoga napon, ali se forma i volumen discipliniraju u lirizmu harmonično sazdanih cjelina. Pojedini portreti, unatoč svojoj robustnosti, pokazuju težnju prema produhovljenome reali-zmu (*Dubravko Dujšin*). Sve više ga privlači reljef što ga kleše u kamenu ili reže u orahovini, svodeći obrise na arhaičnu lapidarnost pučkoga obliko-vanja. Motivi izviru iz legendi ili pak oživljavaju likove iz njegova rodno-ga kraja (ribari, težaci, pastiri). Upravo su Studinovi reljefi pobudili oso-bitu pozornost na izložbama u Velikoj Britaniji, gdje su ocijenjeni kao najviši domet ekspresije i posebne tehnike u toj grani plastike. God. 1943.

M. STUDIN, *Melankolija*. Zagreb, Moderna galerija

organizirao je u Splitu u svojem stanu »Ilegalnu izložbu slika i kipova« kao protest protiv izložbe koju su 1942. priredile tal. okupacijske vlasti. Teror i patnje žrtava izraženi su u njegovu velikome reljefu *Crni dani*. Na temu rata islesao je reljef *Omladina u borbi*, spomenik *Vjesnik pobjede* u Kaštel Starom, te memorijalne spomenike u Novome Sadu i Nišu.

Samostalno je izlagao u Zagrebu (1919, 1921), Kaštel Starom (1921), Splitu (1921, 1926, 1927), Parizu (1921), Londonu (1922, 1953, 1958), Sarajevu (1932) i Dublinu (1953). Komemorativna izložba priređena mu je u Splitu 1963.

LIT.: M. Krlježa, Slučaj Marina Studina, Riječ Srba — Hrvata — Slovenaca, 1919, 110. — K. Strajnić, Marin Studin, Književni jug, 1919, 6. — I. Gorenčević, O umetnosti Marina Studina (predgovor mapi), Zagreb 1919. — T. Ujević, O umjetnosti Marina Studina (katalog), Split 1921. — P. Šegota, Marin Studin (katalog), Split 1927. — H. Read, Marin Studin (katalog), London 1953. — E. Newton, Marin Studin's Sculpture, Art News and Review (London), 16. V. 1953. — N. Dispota, Intimni jubilej kipara Marina Studina, Mogućnosti, 1959, 2. — K. Prijatelj, Umjetnost Marina Studina, Slobodna Dalmacija, 20. XI. 1963. — B. Gagro, Hrvatska skulptura građanskog perioda, u katalogu: Jugoslavenska skulptura 1870 — 1950, Beograd 1975. — N. Bezić-Božanić, Marin Studin, Mogućnosti, 1980, 12. N. B. B.

STUDIO ZA INDUSTRIJSKO OBLIKOVANJE (SIO), osn. je 1955. u Zagrebu pri Udruženju likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti Hrvatske. Okupljao je umjetnike i arhitekte, među kojima su bili M. Antonini, B. Bernardi, Z. Bourek, Z. Bregovac, A. Jakić, I. Picelj, Z. Radić, B. Rašica, V. Richter, A. Srnec, M. Vulpe. Osim na području industrijsko-ga oblikovanja, SIO je djelovao na širenju avangardne umjetnosti, kulture stanovanja i umj. izobrazbe. Na Trijenu primijenjene umjetnosti u Milanu 1957. prikazao je dostignuća u industrijskom oblikovanju i opremi stanova. Ž. Kć.

STÜHLER, Dragutin (Carlo), fotograf (Caraca, Rumunjska, 20. II. 1886 — Split, 14. I. 1954). Srednju školu završio u Bukureštu, fotografiju učio u Beču. Od 1914. fotografski pomoćnik u Splitu, potom 1916–18. vojni